

فر در زمان

مهدی حاجیان

آیا می‌شود در زمان سفر کرد؟

زمان با تغییر و حرکت همراه و همزاد است و حرکت هم با به وجود آمدن و بعد، از میان رفتن. غنچه‌ای می‌شکفتد و عطر خود را به اطرافش هدیه می‌کند و بعد از مدتی پژمرده می‌شود و جای خود را به دیگری می‌دهد. زمان یعنی همین سیر شکفتن‌ها و بعد رفتن‌ها. اگر «از میان رفتن» در کار نبود، اتفاقات تازه نمی‌توانستند رخ دهند. زیرا جایی برای آن‌ها خالی نمی‌شود تا بتوانند بیایند. دنیا محدود است و اگر قبلی‌ها نمی‌خواستند بروند، هیچ‌وقت نوبت بعدی‌ها نمی‌شد.

اگر با این نگاه به تاریخ نظر کنیم، تاریخ دنیای گذشته است و آنچه اکنون اتفاق می‌افتد، لحظه‌ای بعد از نظر مادی، دیگر اثری از آن نیست (نه معنوی)؛ چه رسد به گذشته‌های دور. عالم ماده عالم دگرگونی و در حال شدن است و در چنین جریانی، نگهداشتن آنچه هست هم ممکن نیست، چه رسد به بازگرداندن گذشته‌ها. در نتیجه آیا سفر به تاریخ و ملاقات با گذشتگان داستان و افسانه‌ای بیش نیست؟

اما چه کنیم که برخی افراد از ملاقات با گذشتگان و حضور در حوادثی خبر داده‌اند که قرن‌ها قبل از آن‌ها رخ داده است. سخن از فیلم‌های تخیلی نیست. برخی عرفا و علما از مشاهده بزرگان گذشته و حضور و مشاهده حوادث و رخدادهایی خبر داده‌اند که قرن‌ها با آن‌ها فاصله زمانی داشته‌اند. اینان، هم انسان‌هایی راست‌گو هستند و هم احتمال دروغ‌گویی و هذیان‌گویی آن‌ها وجود ندارد. پس موضوع چیست؟

آیا می‌شود در زمان سفر کرد و به گذشته‌ای دور رفت؟ آیا جابه‌جایی زمانی ممکن است؟ خیلی اتفاق‌ها در گذشته‌ها رخ داده‌اند که ما اطلاع زیادی از آن‌ها نداریم و تنها خبری کوتاه و خلاصه از آن‌ها به ما رسیده است. حس کنجکاوی انسان همیشه به دنبال کشف ناگفته‌های تاریخ بوده است و دوست داریم بدانیم دقیقاً در گذشته چه رخ داده است. علم تاریخ البته مسیر منطقی و علمی کشف مجهولات و اتفاقات و رویدادهای گذشته است، اما تاریخ‌دانان هم با محدودیت‌های زیادی روبه‌رو هستند و خیلی وقت‌ها نمی‌توانند حس کنجکاوی ما را جواب دهند. اگر راهی بود که به گذشته‌ها برویم و خودمان شاهد اتفاقات سال‌ها و قرن‌های پیش باشیم، می‌توانستیم به سوالاتمان پاسخ گوئیم. همچنین اگر می‌توانستیم در گذشته‌ها حاضر شویم، با علم و آگاهی‌هایی که اکنون داریم، می‌توانستیم گذشته‌ها را اصلاح کنیم تا امروز با جهانی بسیار بهتر و عقلانی‌تری مواجه باشیم!

سفر به گذشته

فرض کنید دوربینی همراه من است که در هر لحظه از تمام حرکات و کارهایی که می‌کنم، فیلم تهیه می‌کند. در چنین حالتی برای یادآوری آنچه در سال گذشته رخ داده، کافی است به تصاویر گرفته‌شده مراجعه کنم. اگر در همه اتاق‌ها، راهرو و آشپزخانه نیز دوربین‌هایی کار گذاشته شده باشند، می‌توانم از همه آنچه در سال گذشته در خانه ما اتفاق افتاده‌اند با مراجعه به تصاویر، مطلع شد.

اگر این مقیاس بزرگ‌تر شود و فرض کنیم در همه نقاط شهر چنین دوربین‌هایی قرار داده شده باشند و از همه جهات بدون فروگذاشتن لحظه‌ای، فیلم تهیه کنند، از همه کارهایم و رفت‌وآمدهایم در شهر، در محل کار و ... تصویر خواهم داشت.

اگر باز مقیاس را بزرگ‌تر کنیم و فرض شود در همه نقاط و کره زمین چنین دوربین‌هایی باشند و باز بزرگ‌تر و اینکه در سراسر این جهان مادی، از ابتدای آفرینش از همه جهات و زوایا چنین فیلم‌هایی ضبط و نگهداری شوند، آن وقت چه؟! به تعبیر دیگر، اگر هر لحظه فیلمی گرفته شود از همه جهان تا کل عالم به همه ظرایفش در آن بگنجد! آن وقت کافی است، برای اطلاع از گذشته‌ها به بایگانی این فیلم‌ها مراجعه کنیم تا به بایگانی فیلم زمان حادثه مورد نظر برسیم و از آنچه در آن موقع رخ داده است، با همه ریزه‌کاری‌ها و جزئیات آن آگاه شویم.

اما آیا چنین دوربین‌هایی واقعاً وجود دارند؟

در نگاه دانشمندان اسلامی عالم وجود دارای مراتب مختلفی است. بالاترین مرتبه بعد از خداوند، «عالم عقول» نام دارد که شباهتی با عالم ماده که ما در آن هستیم ندارد. بین عالم عقول و عالم ماده، جهان میان‌های هست که «عالم مثال» نام گرفته است. عالم مثال معمولاً به عالم خواب تشبیه می‌شود که در آن، حوادث مختلف روزانه اتفاق می‌افتند؛ بدون اینکه ماده‌ای که جهان ما را تشکیل می‌دهد، در آن باشد. در خواب، شکل، اندازه و رنگ‌ها هستند؛ بدون حضور داشتن ماده.

در هر لحظه دائماً تصویری از کل جهان مادی در عالم ثبت می‌شود. این تصاویر دائماً مثل عکس‌های آلبوم‌های ما نیستند که فقط یک تصویر دوبعدی ساده باشند، بلکه صورت‌هایی چندبعدی‌اند که عالم ماده را از هر جهت نشان می‌دهند.

اگر کسی آنچنان در اوج معرفت معنوی باشد، که به عالم مثال راه یابد، می‌تواند همه حوادثی را که در گذشته رخ داده‌اند، عیناً مشاهده کند. البته وضوح این تفاسیر و نیز امکان رفتن به عقب به مقام معنوی عارف بستگی دارد و هرچه عارف رتبه بالاتری در مراتب عرفان و سلوک داشته باشد، تصاویر مثالی برایش واضح‌تر و حرکت به گذشته‌های دور ساده‌تر خواهد بود.

پس براساس مبانی اسلامی، می‌توان به گذشته سفر کرد اما یک نکته مهم نباید فراموش شود: نمی‌توان مثل فیلم‌های تخیلی که به گذشته سفر می‌کنند و با دخالت در اتفاقات دوره‌های پیشین، مسیر تاریخ را عوض می‌کنند، عمل کرد. چنین چیزی در نظر عرفا و حکمای اسلامی امکان ندارد. بر همین اساس عارف تنها حاضر و شاهد رخداد‌های گذشته خواهد بود.

عارف تنها می‌ایستد و نظاره‌گر حوادث تلخ و شیرینی است که در گذشته عالم ماده رخ داده و برای همیشه در عالم مثال ثبت شده‌اند؛ بدون اینکه قدرت تغییر آن‌ها را داشته باشد. کسی که تا آن مرحله و مرتبه صعود کرده است، می‌داند و می‌یابد که آنجا عرصه تحول و تغییر نیست.

اگر دوست دارید در زمان سفر کنید، باید به خودسازی مشغول شوید.

اگر به پیگیری این مبحث علاقه‌مندید، در شماره‌های بعدی مجله، مطالعه مقاله‌های ما را درباره بحث زمان از منظر فلسفی و فیزیکی از دست ندهید.